

رویکردهای تحول در برنامه‌های درسی تربیت دینی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران: بررسی تحلیلی-نظری

مقصود امین خندقی^۱، اصغر ابراهیمی‌هرستانی^۲

دانشگاه فردوسی مشهد، عضو هیات علمی^۱،
aminkhandaghi@ferdowsi.um.ac.ir

دانشگاه فردوسی مشهد، دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی^۲

چکیده

تربیت دینی دانشآموزان در نظام آموزش و پرورش، به منظور پرورش افرادی آگاه به دین و عامل به آن، اهمیت ویژه‌ای دارد. اگر دانشآموزان به علوم متداول مسلط باشند، ولی از تربیت دینی مناسب با سن خود بی‌بهره بمانند، اهداف اساسی نظام آموزش و پرورش محقق نشده‌است. با توجه به پژوهش‌های مربوط به تربیت دینی دانشآموزان، برنامه‌های درسی فعلی تربیت دینی پاسخگوی نیازهای آنان نیست و تحول اساسی در این زمینه لازم است. بر همین اساس، هدف این پژوهش نظری-تحلیلی بررسی راهکارهای ایجاد تحول در برنامه‌های درسی تربیت دینی نظام آموزش و پرورش، براساس آرای محققان و صاحب‌نظران این حوزه، با مرور و تحلیل پژوهش‌ها و مطالعات مربوط بوده و در صدد پاسخگویی به این سوالات است: ۱- چه راهکارهایی برای تغییر و تحول در برنامه درسی تربیت دینی طرحند؟ و ۲- این راهکارهای پیشنهادی به چند دسته قابل تقسیم هستند؟ یافته‌ها حاکی از آن است که این راهکارها، تحول در دو سطح بنیادین و روشی را در برنامه‌های درسی تربیت دینی اساس قرارداده‌اند. در سطح بنیادین به مواردی همچون تبیین فلسفه تربیتی اسلام، اتخاذ رویکرد تلفیقی و میان‌رسته‌ای در برنامه‌های درسی و محور قرار دادن تربیت دینی در همه برنامه‌های درسی، تبیین فرایند دین‌یابی در بستر تجربه درونی و زمینه‌سازی برای تبلور ارزشها در خویشتن، برنامه‌ریزی برای استفاده از پتانسیلهای آموزش غیررسمی و ... اشاره شده و در سطح روشی نیز مواردی همچون استفاده از شیوه اکتشافی، ایجاد فضای معنوی در مدرسه، استفاده از ابزارها و روش‌های تغییب‌انگیزشی، استفاده از روش‌های غیرمستقیم، الگوهایی، استفاده از روشهای فعال، استفاده از فناوریهای نوین اطلاعات، تحلیل و تفہیم متناسب با سطح فهم دانش آموز و ... مطرح شده است.

کلیدواژه‌ها: تربیت دینی، برنامه درسی، تحول بنیادی، تحول روشی، آموزش و پرورش.

عصره (۱۳۸۰) با بررسی کارکردهای فعلی آموزش و پرورش در تربیت دینی، تأکید دارد که وضع موجود جامعه‌ی آموزشی این گونه است که میان آموزش دروس و تربیت دینی دانشآموزان تمايز وجود دارد و در کتاب‌های آموزشی توجهی به تربیت دینی دانشآموزان نشده و کتاب‌های تعلیمات دینی نیز جاذبه‌ی لازم را ندارد (ص ۱۲۵). سعیدی رضوانی و بینیقی (۱۳۸۰) در پژوهشی اشاره نموده‌اند که دانشآموزان معمولاً دروس را وسیله‌ی کسب مدرک می‌دانند و به محتوای آن‌ها چندان توجهی ندارند؛ بنابراین، نسبت به دروس دینی نیز چنین تلقی‌ای وجود دارد و این دروس به دروس رسمی فاقد بار تربیتی تبدیل شده‌اند. قلی‌زاده برهانی (۱۳۸۵) در پایان نامه خود به این نتیجه رسید که کتاب‌های درس دینی کمترین تأثیر را بر هویت دینی دانشآموزان دارند و تقریباً تأثیری در تعمیق ارزش‌های دینی آنان ندارند. تصدیقی، تصدیقی (۱۳۸۸) در پژوهشی به آسیب شناسی تربیت دینی در نظام آموزشی ایران پرداختند و معتقدند که پس از انقلاب اسلامی، با وجود همه‌ی تلاشها در تربیت دینی، توفیق کاملی نداشته‌ایم. تقوی نسب، میرشاه جعفری و نجفی (۱۳۸۸) لزوم تناسب فرایند تربیت دینی در جامعه معاصر را با تغییرات روز مطرح نموده‌اند.

۱- مقدمه

تربیت دینی در نظام اسلامی هدفی متعالی است. سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی تربیت دینی دانشآموزان یک جامعه امری زیربنایی است که پیشرفت جامعه در جنبه‌های گوناگون وابسته به آن می‌باشد، نظام آموزش و پرورش به منظور محقق ساختن شرایط مطلوب برای پرورش نسلی بالایمان و دین‌مدار موظف است با برنامه‌های تربیتی سالم و اصولی این مکان را فراهم کند (انصاری، ۱۳۸۰، ص ۲۲).

منتظر (۱۳۸۰) تربیت متخصصانی متعهد را جانمایه‌ی کلیه‌ی برنامه‌ریزی‌های متولیان آموزشی کشور دانسته و لزوم طراحی همه‌ی برنامه‌های درسی را مبتنی بر این اصول موردنأکید قرارمی‌دهد (ص ۱۸۴). نساجی زواره (۱۳۸۸) به آسیب‌شناسی تربیت دینی در نظام آموزش و پرورش پرداخته و اشاره کرده است که هرچند پس از پیروزی انقلاب اسلامی، توجه به تربیت دینی دانشآموزان در صدر برنامه‌های وزارت آموزش و پرورش قرار گرفت؛ اما با گذشت سه دهه هنوز تربیت دینی دانشآموزان باکاستی‌هایی مواجه است.

ملکی (۱۳۸۰) با آسیب‌شناسی تربیت دینی، عدم توجه به برنامه درسی عمیق را یکی از آسیب‌های جدی تعلیم و تربیت

دینی بیان نمود. مهر محمدی، صمدی (۱۳۸۲) در پژوهشی تامل در پیامدها و نتایج حاصل از بکارگیری برنامه‌های درسی ناظر بر تربیت دینی را بیانگر عدم برخورداری نظام آموزش و پرورش از توفیق شایان توجه در دستیابی به اهداف مورد نظر اشاره نمودند.

کشاورز (۱۳۸۷) با آسیب‌شناسی تربیت دینی دانشآموزان در نظام آموزش رسمی کشور، به این نتیجه رسید که نظام آموزشی، در پرورش و تقویت گرایش‌های دینی دانشآموزان، آن‌گونه که

شایسته است؛ موفق نبوده و نگاه دوباره نظام آموزش و پرورش به عملکرد خوبی در این زمینه لازم است.

با عنایت به این پژوهشها، برنامه‌های درسی تربیت دینی دانشآموزان پاسخگوی نیازهای آنان نیست و اهمیت تحول اساسی در این زمینه مشخص است. بر همین اساس، هدف این پژوهش بررسی راهکارهای ایجاد تحول در برنامه‌های درسی تربیت دینی نظام آموزش و پرورش ایران، بر اساس آرای محققان و صاحبینظران این حوزه می‌باشد. که به سؤالات زیر پاسخ داده می‌شود:

۱- چه راهکارهایی برای تغییر و تحول در برنامه درسی تربیت دینی کشور قابل طرحند؟

۲- این راهکارهای پیشنهادی به چند دسته قابل تقسیم هستند؟

جدول ۱. راهکارهای مطرح در متون پژوهشی در زمینه تحول در برنامه درسی تربیت دینی

عنوان مطالعه	پژوهشگر	راهکارها
۱۱۰- این دین دهی یا دین یابی!	[۳۲]	-۱۱۰۱- تدارک امکان احساس از درون آموزه‌های دینی و نه اقتباس از بیرون برای فراغیر (ص ۶۵)، -۱۱۰۲-
۱۱۱- انتخاذ رویکرد تلقیقی، بین رشته‌های و برنامه درسی در هم تنیده در فرایند برنامه‌ریزی درسی تربیت دینی (ص ۱۲۶)	[۱۸]	جایگزینی شیوه اکتشافی در روش تدریس و تبیین فرایند دین‌یابی در بستر تجربه باطنی (ص ۶۶)، -۱۱۰۳-
۱۱۲- انتقالی در باب تناسب نظام آموزش و پرورش رسمی با تربیت دینی	[۱۰]	-۱۱۰۴- تغییر نظام برنامه‌ریزی در مدارس (ص ۷۰) دگرگونی نظام گزینش معلمان دینی، -۱۱۱۱- انتخاذ رویکرد تلقیقی، بین رشته‌های و برنامه درسی در هم تنیده در فرایند برنامه‌ریزی درسی تربیت دینی (ص ۱۲۶)
۱۱۳- آسیب‌شناسی روش اسودپردازی در تربیت دینی	[۳۹]	-۱۱۱۲- عجین نمودن زندگی اجتماعی دانشآموز با آموزه‌های دینی، -۱۱۱۳- فرست تمرین و زمینه‌سازی برای تبلور ارزشها در رفتار، -۱۱۱۴- مشارکت ممهی نهادهای اجتماعی در تربیت دینی (ص ۱۲۹)، -۱۱۱۵- ایجاد فضای معنوی در مدرسه (ص ۱۳۰)
۱۱۴- ارتقاء شناختهای لازم از فراغیران توسط آموزش و پرورش به کانون‌های دینی و کمک به کانون‌ها در مورد شیوه‌های مناسب برخورد و پاسخگویی به نیازهای دینی فراغیران (ص ۱۸۴)	[۴۵]	الگوپردازی، به جای نگاه صرف تاریخی به سیره (ص ۱۴۱)، -۱۱۱۶- ارتقاء شناختهای لازم از فراغیران توسط آموزش و پرورش به کانون‌های دینی و کمک به کانون‌ها در مورد شیوه‌های مناسب برخورد و پاسخگویی به نیازهای دینی فراغیران (ص ۱۸۴)
۱۱۵- هماهنگی آموزش و پرورش و خانواده (ص ۱۸۸)، -۱۱۱۵۲- قصه‌گویی و قایع پیشتبانی، -۱۱۱۵۳-		۱۱۱۳- تقویت و تعمیق فرهنگ دینی از راه تقدیمهی صحیح فکری و روحی با آموزه‌های قرآن و حدیث (ص ۱۶۷)
۱۱۶- درآمدی بر اثر پیشگیری از آسیب‌مندی تربیت دینی جوانان و نوجوانان	[۱۳]	-۱۱۱۵۴- معرفی الگوهای دینی با کلام مشتبه به شیوه‌های پذیرفتنی، نه تحمیلی (ص ۱۹۳)، -۱۱۱۵۵- استفاده از هنر دینی در تثبیت آموزه‌ها (ص ۱۹۴)، -۱۱۱۵۶- انتقایل و تحلیل متناسب با سطح فهم فراغیران (ص ۱۹۵)، -۱۱۱۵۷- ارتباط عاطفی و محبت آمیز (ص ۱۹۶)، -۱۱۱۵۸- اخلاص و ایجاد انگیزش و امید (ص ۱۹۹)، -۱۱۱۵۹- تأثیف کتب درس دینی با پیوستگی هدفمند و مکمل، -۱۱۱۶۰- تربیت معلمان و مریبان به صورت پیوسته در ارتباط با مخاطبان برای مددگار (ص ۲۰۳)

۱۱۷۱- رویکرد بینرشه‌ای در تربیت دینی و پردازش مجموعه برنامه‌ها با محوریت تعليم و تربیت دینی (ص ۲۱۷، ۱۱۷۲)- ابداع روش‌های تدریس برای پرورش روحیه تجزیه و تحلیل و تفکر و تعقل و ارائه کتاب درسی به شیوه‌ای مناسب با این امر و ارزشیابی مناسب آن (ص ۲۱۹، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴)- در صورت استفاده از رویکرد رشته‌ای، توجه به ارتباط و انسجام افقی دروس مجزا (ص ۲۲۷) ۱۱۸۱- طراحی برنامه تعليم و تربیت دینی کل‌نگر و استفاده کافی از ظرفیت‌های سایر دروس و ارائه اهداف ارزشی در همه‌ی دروس (ص ۲۶۸) ۱۱۹۱- تربیت معلمانی متدين، صرفنظر از شاخه‌های تخصصی آنان، ۱۱۹۲- اهتمام به دینی کردن محیط مدرسه (ص ۲۹۲)، ۱۱۹۳- پیوند فرامین دینی با زندگی عملی (ص ۲۹۶)، ۱۱۹۴- گزینش روش تدریس مناسب با فکر دانش‌آموزان (ص ۳۰۱) ۱۲۰۱- رویکرد طرح نوین تربیت دینی، ۱۲۰۲- خودداری از افراط و تغییر در تربیت دینی، ۱۲۰۳- نداشتن حالت آمنانه در تربیت دینی، ۱۲۰۴- ارجاع دانش آموز به درون خویش، ۱۲۰۵- بیان آموزدهای دینی با سهولت و آسان‌گیری و دوری از سخت‌گیری و ایجاد بدینبینی، ۱۲۰۶- اغاز سیر تربیت دینی از عواطف به سمت اعتقادات درونی عميق و آرایش و تدبیل با راهین عقلی (ص ۵۱۸)، ۱۲۰۷- توجه به اخلاق شایسته معلمان دینی و اولیاً امور تربیتی، ۱۲۰۸- استفاده از معلمان علاقمند و آگاه با شخصیت قوی اجتماعی در تربیت دینی، ۱۲۰۹- توجه به درونی کردن ارزشها، ۱۲۱۰- تقویت روحیه اعتقادی و حفظ استمرار در ارزشها در میان کادر آموزشی، ۱۲۱۱- تولید ارزش‌های اجتماعی در مدارس (ص ۵۱۹)، ۱۲۱۲- تربیت دینی (ص ۵۲۰) ۱۲۲۱- استفاده از روش‌های تدریس فعال، همانند: روش حل مستله، دعا و نیایش، سبک محاجمه‌ی عقلی، روش پرسش و پاسخ متنبی بر تفکر، روش داستان‌سرایی، آموزش عملی و گردش علمی، ۱۲۲۲- بهره‌گیری از فناوری آموزشی (ص ۶۶۸-۶۷۲)، ۱۲۲۳- ارجاع راهه‌گو و الگو بودن معلم، ۱۲۲۴- شناسایی دانش‌آموزان و نیازهایشان (ص ۶۷۶)، ۱۲۲۵- ایجاد زمینه‌ی تجربه آداب مذهبی (ص ۶۸۲)، ۱۲۲۶- کوشش همه‌ی معلمان و دست‌اندرکاران تعليم و تربیت در تربیت دانش‌آموزان، ۱۲۲۷- توجه به حیطه‌ی عافظی در تدریس و ارزشیابی، ۱۲۲۸- برگزاری مستمر دوره‌های آموزشی موردنیاز معلمان، ۱۲۲۹- تنظیم مجموعه منظم از تجربه‌های معلمان (ص ۶۸۶) ۱۲۴۳- توجه به اختیار و اراده‌ی افراد، به دور از پای‌بند شدن به عادات روزمره، ۱۲۴۴- توجه به ایهامت و هدایت این فرایند در رسیدن به یقین، ۱۲۴۵- توجه بیشتر به انتقاد‌پذیری و منتقد بودن دانش‌آموزان، ۱۲۴۶- تشویق دانش‌آموزان به بیان بی‌واهمه‌ی نظرات خود (ص ۵۴) ۱۲۵۱- سیر روش تدریس از بسیط به پیچیده و حرکت از ساده به پیچیده، بر اساس ظرفیت و موقعیت مربی (ص ۱۲۲۲) و با توجه به تفاوت‌های فردی فرآگیر (ص ۱۲۴)، ۱۲۵۲- آهستگی و پیوستگی در تربیت دینی (ص ۱۲۶)، ۱۲۵۳- پرهیز از روش‌های تزییقی و تلفیقی محض و ایجاد فرصت‌هایی برای خودشکوفایی و خودبیوری (ص ۱۳۱)، ۱۲۵۴- استفاده از روش‌های فعال به جای روش‌های منغلانه (ص ۱۳۲)، ۱۲۵۵- دنبال کردن روش‌هایی که به خودارزشمندی فرآگیر ختم شود (ص ۱۳۴)، ۱۲۵۶- استفاده از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم مناسب با موقعیت (ص ۱۳۷) ۱۲۷۱- تعبین و تدوین فلسفه‌ی تربیتی اسلام، ۱۲۷۲- تربیت و گرینش نیروی انسانی مناسب، ۱۲۷۳- پرهیز از تظاهر و اهتمام واقعی (ص ۳۲۹) ۱۲۸۱- جیان احکام و مسائل دینی توسط معلمان مذهبی (ص ۳۵۲) ۱۲۹۱- استفاده از شیوه‌ی اکتشافی، ۱۲۹۲- تغییر روشها در جایگزینی مکانیزم خدایابی به جای خداده‌ی، ۱۲۹۳- اتخاذ شیوه‌های عرفانی، ۱۲۹۴- ایجاد زمینه‌های دین جویی (ص ۴۵) ۱۳۰۱- توجه به اراده مشارکت و فعالیت یادگیرنده، ۱۳۰۲- ایجاد زمینه برای کسب مهارت، ۱۳۰۴- ایجاد نظام اجتماعی عادلانه دینی، ۱۳۰۵- حرکت تدریجی در تربیت دینی، ۱۳۰۶- تأکید بر فرایند و لزوم یادگیری مستمر، ۱۳۰۷- ایجاد خودآموزی و یادگیری مستقل، ۱۳۰۸- ارزشیابی فرایندمحور و توجه به توانایی و ظرفیت خدادادی و مشارکت دانش آموز در ارزشیابی (ص ۴۶) ۱۳۱۱- برانگیختن قدرت تفکر، نقد و خلاقیت و قدرت تخيّل و تجسم، ۱۳۱۲- برانگیختن درک و احساس زیبایی‌شناسی، مبتنی بر فعالیتهای یادگیرنده و با استفاده از تجربه‌های مستقیم مبتنی بر علايق و رغبتهای بادگیرنده، ۱۳۱۳- تحریک کنجکاوی در مسائل دینی، ۱۳۱۴- آموزش استفاده از منابع اسلامی اصلی (مانند قرآن یا نهج البلاغه) (ص ۵۳)	[۲۳] [۲] [۲۰] [۴۲] [۵] [۶] [۱۹] [۱۷] [۳۱] [۹] [۸] [۱۲]

مناسب		
۱۳۲۱- استدوبن برنامه‌ها به اقتضای نیازهای فرآگیران در سه دوره تفکر دینی: شهودی، عینی و انتزاعی، ۱۳۲۲- استفاده از روش‌های مختلف، نظیر روش ارائه الگو، آموزش مفاهیم، تلقین والقا، ذکر تمثیل و داستان، ۱۳۲۳- کمک به فرآگیران در به کار بستن باورهای دینی، ۱۳۲۴- بهاداران به جشن تکلیف، ۱۳۲۵- تناسب زمان و مکان در تربیت دینی، ۱۳۲۶- توجه به فنون هنری و مشاوره‌های، ۱۳۲۷- توجه به کفايت علمی مریبان دینی (ص ۱۳۹)	[۲۹]	۱۳۲۱- استدوبن برنامه‌ها به اقتضای نیازهای فرآگیران در سه دوره تفکر دینی: شهودی، عینی و انتزاعی، ۱۳۲۲- استفاده از روش‌های مختلف، نظیر روش ارائه الگو، آموزش مفاهیم، تلقین والقا، ذکر تمثیل و داستان، ۱۳۲۳- کمک به فرآگیران در به کار بستن باورهای دینی، ۱۳۲۴- بهاداران به جشن تکلیف، ۱۳۲۵- تناسب زمان و مکان در تربیت دینی، ۱۳۲۶- توجه به فنون هنری و مشاوره‌های، ۱۳۲۷- توجه به کفايت علمی مریبان دینی (ص ۱۳۹)
۱۳۳۱- فراهم کردن زمینه مباحثه و جستجوگری در کلاس‌های درس، ۱۳۳۲- استفاده از هنر، به خصوص تئاتر در آموزش دینی (ص ۱۹۷)	[۴۴]	۱۳۳۱- فراهم کردن زمینه مباحثه و جستجوگری در کلاس‌های درس، ۱۳۳۲- استفاده از هنر، به خصوص تئاتر در آموزش دینی (ص ۱۹۷)
۱۳۴۱- تشکیل کمیته مطالعاتی باکفایتی برای نیازسنگی در جهت برنامه‌ریزی درسی همه‌جانبه برای طراحی راهنمای برنامه درسی و تولید مواد آموزشی مناسب (ص ۱۸۳)	[۳۷]	۱۳۴۱- تشکیل کمیته مطالعاتی باکفایتی برای نیازسنگی در جهت برنامه‌ریزی درسی همه‌جانبه برای طراحی راهنمای برنامه درسی و تولید مواد آموزشی مناسب (ص ۱۸۳)
۱۳۵۱- به رسمیت شناختن میل به کنیکاواری درجهت دستیابی به باور عمیق دینی (ص ۵۹)، ۱۳۵۲- نهادینه کردن تمایل به پرسشگری در فرآیند برنامه‌درسی درجهت جستجوی جدی و عالمانه در منابع غنی دینی (ص ۶۰)، ۱۳۵۳- احساس نیاز به داستان بیشتر در فرآگیر (ص ۶۱)	[۳۰]	۱۳۵۱- به رسمیت شناختن میل به کنیکاواری درجهت دستیابی به باور عمیق دینی (ص ۵۹)، ۱۳۵۲- نهادینه کردن تمایل به پرسشگری در فرآیند برنامه‌درسی درجهت جستجوی جدی و عالمانه در منابع غنی دینی (ص ۶۰)، ۱۳۵۳- احساس نیاز به داستان بیشتر در فرآگیر (ص ۶۱)
۱۳۶۱- هدایت آموزش‌های دینی دانش‌آموزان به سوی کشف حقیقت و وصول به قرب الهی (ص ۹۵). ۱۳۶۲- فراهم نمودن حداقل شرایط تربیت عرفانی در عناصر برنامه درسی، ۱۳۶۳- بازنگری در برنامه‌های درسی تربیت دینی طبق مؤلفه‌های تعالیم تربیت عرفانی امام سجاد(ع) (ص ۹۶)	[۳۶]	۱۳۶۱- هدایت آموزش‌های دینی دانش‌آموزان به سوی کشف حقیقت و وصول به قرب الهی (ص ۹۵). ۱۳۶۲- فراهم نمودن حداقل شرایط تربیت عرفانی در عناصر برنامه درسی، ۱۳۶۳- بازنگری در برنامه‌های درسی تربیت دینی طبق مؤلفه‌های تعالیم تربیت عرفانی امام سجاد(ع) (ص ۹۶)
۱۳۷۱- سهل‌گیری در تربیت (ص ۱۶۳) و عدم مواجهه و سرزنش در اموری که از روی فراموشی و خطأ انجام گرفته (ص ۱۳۷)	[۴۳]	۱۳۷۱- سهل‌گیری در تربیت (ص ۱۶۳) و عدم مواجهه و سرزنش در اموری که از روی فراموشی و خطأ انجام گرفته (ص ۱۳۷)
۱۳۸۱- بازنگری در رویکرد برنامه درسی تربیت دینی، ۱۲۸۲- آموزش مبتنی بر پرسش و نشأت گرفته از مجموعه‌ی تجربیات فردی (ص ۱۸) و مرتبط با مسائل و موضوعات معنادار، ۱۳۸۳- آموزش مبتنی بر پرسش و نشأت گرفته از فعال، ۱۳۸۴- ارتباط تجربه‌های یادگیری در یک نظام منطقی با یکیگر، ۱۳۸۵- توجه به تفاوت‌های فردی در برنامه درسی دینی، ۱۳۸۶- اتخاذ رویکرد تتفیقی و غیرتجویزی، ۱۳۸۷- تعقیب اهداف تربیت دینی در سایر درسها، ۱۳۸۸- رویکرد حل مسئله در طراحی برنامه‌درسی دینی، ۱۳۸۹- تربیت دینی برآمده از نیازسنگی در سطوح محلی (ص ۲۳). ۱۳۹۰- بهره‌گیری از رسانه‌های هنری در تربیت دینی (ص ۲۷)	[۴۰]	۱۳۸۱- بازنگری در رویکرد برنامه درسی تربیت دینی، ۱۲۸۲- آموزش مبتنی بر پرسش و نشأت گرفته از مجموعه‌ی تجربیات فردی (ص ۱۸) و مرتبط با مسائل و موضوعات معنادار، ۱۳۸۳- آموزش درستی آزاد و ۱۳۸۴- ارتباط تجربه‌های یادگیری در یک نظام منطقی با یکیگر، ۱۳۸۵- توجه به تفاوت‌های فردی در برنامه درسی دینی، ۱۳۸۶- اتخاذ رویکرد تتفیقی و غیرتجویزی، ۱۳۸۷- تعقیب اهداف تربیت دینی در سایر درسها، ۱۳۸۸- رویکرد حل مسئله در طراحی برنامه‌درسی دینی، ۱۳۸۹- تربیت دینی برآمده از نیازسنگی در سطوح محلی (ص ۲۳). ۱۳۹۰- بهره‌گیری از رسانه‌های هنری در تربیت دینی (ص ۲۷)
۱۴۰۱- اسپری تطبیقی برنامه‌های درسی دینی و اخلاقی دوره ابتدایی در ایران و چند کشور جهان	[۲۲]	۱۴۰۱- اسپری تطبیقی برنامه‌های آموزش اخلاق و تلفیق برنامه‌های درسی متفاوت با یکدیگر (ص ۱۵۹)، ۱۴۰۲- تدوین رویکرد حل مسئله و تلفیقی در برنامه‌های دینی، ۱۴۰۳- مبادله‌ی تجارب یادگیری و محیط محبت- آمیز در کلاس (ص ۱۶۰)
۱۴۱۱- برگزاری دوره‌های تخصصی برای مریبان دینی، ۱۴۱۲- توسعه‌ی مراکز مشاوره‌ی دینی (ص ۲۵۲)	[۱۵]	۱۴۱۱- برگزاری دوره‌های تخصصی برای مریبان دینی، ۱۴۱۲- توسعه‌ی مراکز مشاوره‌ی دینی (ص ۲۵۲)
۱۴۲۱- توجه ویژه به مهارت‌های عقلانی حین تنظیم اهداف، ۱۴۲۲- ایجاد مهارت‌های یادگیری تداومی (ص ۱۳۵)، ۱۴۲۳- کاهش حجم محتوا و تناسب میان زمان و محتوا، ۱۴۲۴- محتواهای مرتبط با نیازهای دانش‌آموز، ۱۴۲۵- جذاب نمودن محتوا (ص ۱۳۶)، ۱۴۲۶- استفاده از روش‌های فعل تدریس (ص ۱۳۷)	[۲۱]	۱۴۲۱- توجه ویژه به مهارت‌های عقلانی حین تنظیم اهداف، ۱۴۲۲- ایجاد مهارت‌های یادگیری تداومی (ص ۱۳۵)، ۱۴۲۳- کاهش حجم محتوا و تناسب میان زمان و محتوا، ۱۴۲۴- محتواهای مرتبط با نیازهای دانش‌آموز، ۱۴۲۵- جذاب نمودن محتوا (ص ۱۳۶)، ۱۴۲۶- استفاده از روش‌های فعل تدریس (ص ۱۳۷)
۱۴۳۱- بازنگری و نوآوری در محتوا و روش‌های تربیت دینی (ص ۲۶)، ۱۴۳۲- فرهنگ‌سازی و ایجاد نگرش مثبت نسبت به نوآوری در دست‌اندرکاران تربیتی، ۱۴۳۳- تشكیل کمیته‌های نوآوری در مراکز آموزشی و آموزش به افاده تحت پوشش، ۱۴۳۴- تشكیل شبکه ارتباطی از کارشناسان حوزه و دانشگاه در زمینه‌ی نوآوری در تربیت دینی، ۱۴۳۵- آسان نمودن جریان ارتیاطی بین معلمان و واحدهای تحقیقاتی در زمینه‌ی نوآوری در تربیت دینی، ۱۴۳۶- نهادینه کردن نوآوری در نظام آموزش و پرورش با فناوری اطلاعات (ص ۴۲)	[۷]	۱۴۳۱- بازنگری و نوآوری در محتوا و روش‌های تربیت دینی (ص ۲۶)، ۱۴۳۲- فرهنگ‌سازی و ایجاد نگرش مثبت نسبت به نوآوری در دست‌اندرکاران تربیتی، ۱۴۳۳- تشكیل کمیته‌های نوآوری در مراکز آموزشی و آموزش به افاده تحت پوشش، ۱۴۳۴- تشكیل شبکه ارتباطی از کارشناسان حوزه و دانشگاه در زمینه‌ی نوآوری در تربیت دینی، ۱۴۳۵- آسان نمودن جریان ارتیاطی بین معلمان و واحدهای تحقیقاتی در زمینه‌ی نوآوری در تربیت دینی، ۱۴۳۶- نهادینه کردن نوآوری در نظام آموزش و پرورش با فناوری اطلاعات (ص ۴۲)
۱۴۴۱- ایجاد زمینه‌ی مناسب دینی با فراهم کردن محیط مناسب تربیتی در کودکی، ۱۴۴۲- ارائه‌ی الگوهای تربیتی برای ایجاد عادات نیک، ۱۴۴۳- پرداختن به مباحث عقلی و اقامه‌ی برهان عقلی جهت محکم شدن پایه‌های اعتقادی در نوجوانی و جوانی (ص ۴۱-۴۰)	[۳۱]	۱۴۴۱- ایجاد زمینه‌ی مناسب دینی با فراهم کردن محیط مناسب تربیتی در کودکی، ۱۴۴۲- ارائه‌ی الگوهای تربیتی برای ایجاد عادات نیک، ۱۴۴۳- پرداختن به مباحث عقلی و اقامه‌ی برهان عقلی جهت محکم شدن پایه‌های اعتقادی در نوجوانی و جوانی (ص ۴۱-۴۰)
۱۴۵۱- تنظیم برنامه‌ای درسی با رویکرد روحانی و وارد نمودن تکر معنوی به درون فعالیتهای روزانه‌ی دانش‌آموز (ص ۱۴۲)	[۳۵]	۱۴۵۱- تنظیم برنامه‌ای درسی با رویکرد روحانی و وارد نمودن تکر معنوی به درون فعالیتهای روزانه‌ی دانش‌آموز (ص ۱۴۲)

تربیت یک دیدگاه اسلامی		
۱۴۶-۱۴۷-شاخص‌ها و آسیب‌های تربیت دینی	[۳۴]	-۱۴۶۲- اتخاذ نگرش سیستمی بین سه نهاد خانواده، دولت و تشکل‌های مردمی در تربیت دینی، برنامه درسی با رویکرد بین رشته‌ای و تلفیقی برای تربیت دینی، ۱۴۶۳- توجه به نیازها و جنبه‌های مختلف رشد در دانش‌آموز (ص ۱۵۵)، ۱۴۶۴- تقویت فعالیت‌های انجمان اولیا و مربیان، به خصوص در زمینه‌ی آموزش راهنمایی و دبیرستان، ۱۴۶۵- برنامه‌ریزی نیمه‌مت مرکز در تربیت دینی، ۱۴۶۷- فراهم نمودن امکان کاوش آزادانه در باره‌ی مسائل گوناگون مذهبی، ۱۴۶۸- معرفی امامان (علیهم السلام) به گونه‌ای که امکان الگوگیری از آنان های درسی، ۱۴۷۰- باشد (۱۱۷)، ۱۴۶۹- فعال کردن داش آموز و ایجاد رغبت در وی از طریق کتاب استفاده از روش‌های فعل، مانند روش حل مسئله و تغییر از "چه و چه مقدار یادگرفتن" به "چگونه یادگرفتن" (ص ۱۱۸). ۱۴۷۱- حمایت مادی و معنوی از معلمان و الگو بودن آنان (ص ۱۱۹)
۱۴۸-کاربرد فناوری اطلاعات، رهیافت جدید در نهادینگی آموزه‌های دینی	[۳۸]	۱۴۸۱- استفاده از فناوری اطلاعات در تعمیق آموزه‌های دینی (ص ۱۸۵)
۱۴۹-آسیب‌شناسی تربیت دینی	[۱۱]	-۱۴۹۱- تربیت معلمان در چه رفتارهای مبتنی بر تعالیم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۹۲- بیان مفاهیم دینی در تمامی کتب درسی، ۱۴۹۳- روشن نمودن مفاهیم دینی و تناسب نحوی بین مفاهیم خاص دینی با موقعیت‌های سنی و فرهنگی، ۱۴۹۴- هماهنگی با خانواده در تربیت دینی، ۱۴۹۵- هماهنگی با رسانه‌های گروهی در تمام سطوح برای تثبیت مواذین دینی، ۱۴۹۶- پرهیز از اعمال فشار در انجام اعمال دینی برای دانش‌آموزان (۲۳۲-۲۳۱)

در ادامه ، رویکردهای موجود در این راهکارها طبقه‌بندی گردید؛ زیرا ارائه هر راهکاری در تربیت دینی منوط به رویکرد خاصی می‌باشد. این راهکارها ، تحول در دو سطح بنیادی و روشی را در برنامه‌های درسی تربیت دینی مورد توجه قرارداده‌اند، راهکارهایی که نگاه مفهومی یکسانی به تحول داشند، تحت یک رویکرد قرار گرفتند: راهکارهایی که تحول را وضعیتی جدید با ماهیتی کاملاً متفاوت از حالت سابق تلقی نموده‌اند، تحت عنوان تحول بنیادی، و راهکارهایی که تحول را وضعیت جدیدی با همان ماهیت اولیه، همراه با شکل و ویژگی‌هایی جدید دانسته‌اند، تحت عنوان تحول روشی یا تکنیکی قرار می‌گیرند. تقسیم‌بندی راهکارها در دو سطح تحول در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. تقسیم‌بندی رویکردهای مربوط به راهکارهای تحول در برنامه درسی تربیت دینی و فراوانی هر کدام از این رویکردها

تحول روشنی	تحول بنیادی	فرابانی	کد عنوان پژوهش	راهکارها
	✓	۱۲	-۱۳۸۱-۱۲۰۱-۱۱۸۱-۱۱۷۱-۱۱۱۱-۱۱۰۴ ۱۳۴۱-۱۴۹۲-۱۴۶۲-۱۴۰۱-۱۳۸۷-۱۳۸۶	۱- اتخاذ رویکرد تلقیقی و میان‌رشته‌ای در برنامه‌های درسی و محور قرار دادن تربیت دینی در همهٔ برنامه‌های درسی
✓		۷	۱۱۵۴- -۱۲۴۲-۱۲۰۵-۱۲۰۳-۱۲۰۲ ۱۴۹۶-۱۳۷۱	۲- بیان آموزه‌های دینی با سهولت و دوری از هرگونه سخت- گیری و زمینه‌ی ایجاد بدینی
✓		۱	۱۴۳۴	۳- تشکیل شبکه‌ی ارتباطی از کارشناسان حوزهٔ و دانشگاه در زمینه‌ی مطالعهٔ تحول در برنامه‌ی درسی تربیت دینی
✓		۲	۱۴۳۳-۱۴۳۲	۴- فرهنگ‌سازی و ایجاد نگرش مشیت به نوآوری در دست- اندکاران تربیتی و اموزش به آنان
✓		۲	۱۱۵۷-۱۴۰۳	۵- ایجاد امکان مبادله‌ی تجارب یادگیری و محیط محبت آمیز در کلاس
✓		۶	۱۴۶۴-۱۱۷۳-۱۲۱۲-۱۲۵۲-۱۱۵۹-۱۳۸۴	۶- توجه به ارتباط منطقی اهداف در سه مقطع ابتدایی، راهنمایی استمرار در تربیت و دیبرستان در یک نظام منطقی با یکدیگر و دینی
✓		۶	-۱۳۶۳-۱۴۶۸-۱۴۴۲-۱۳۲۲-۱۱۵۳- ۱۱۲۱	۷- ارائهٔ الگوهای تربیتی و معرفی الگوها به گونه‌ای که امکان الگوگیری باشد
	✓	۳	۱۴۵۱-۱۳۶۲-۱۲۹۳	۸- بازنگری در برنامه‌های درسی تربیت دینی بر اساس اتخاذ شیوه‌های عرفانی
✓		۳	۱۱۱۵-۱۲۱۱-۱۱۹۲	۹- ایجاد فضای معنوی در مدرسه
	✓	۳	۱۳۰۳-۱۱۳۱-۱۱۱۲	۱۰- عجین نمودن زندگی اجتماعی دانش آموز با آموزه‌های دینی
✓		۱۲	-۱۴۰۲-۱۴۷۰-۱۲۴۴-۱۳۱۳-۱۲۹۴ ۱۳۵۲-۱۳۵۱-۱۳۸۲-۱۳۵۳-۱۳۸۸	۱۱- تحریک کنجکاوی در مسائل دینی و آموزش مبتنی بر پرسش مرتبط با مسائل و موضوعات معنادار
✓		۳	۱۳۶۱-۱۲۹۱-۱۱۰۲	۱۲- جایگزینی شیوه‌ی اکتشافی در روش تدریس
✓		۱۸	-۱۴۴۱-۱۴۴۲-۱۴۹۲-۱۴۹۳-۱۲۲۷ -۱۳۲۱۰-۱۲۵۶-۱۳۸۵-۱۴۲۱-۱۴۲۴ -۱۳۰۷-۱۱۹۴-۱۳۰۴-۱۱۵۶-۱۳۲۵-۱۲۲۴ ۱۲۵۱-۱۰۶	۱۳- توجه به نیازها و جنبه‌های مختلف رشد و تفہیم و تحلیل مناسب با سطح فهم فرآگیر
	✓	۱	۱۲۷۱	۱۴- تعیین و تدوین فلسفهٔ تربیتی اسلام
	✓	۲	۱۳۸۹-۱۴۶۶	۱۵- برنامه‌ریزی نیمه‌تمترک و پرآمدۀ انتیاز‌سنجی در سطوح محلی
✓		۳	۱۲۷۳-۱۲۱۰	۱۶- پرهیز از تظاهر و اهتمام واقعی و تقویت روحیه‌ی اعتقادی و حفظ ارزش‌های اسلامی کادر آموزشی
✓		۱۸	-۱۳۵۳-۱۳۸۳-۱۴۲۶-۱۴۶۷-۱۴۶۹ -۱۲۵۳-۱۲۹۲-۱۳۰۱-۱۳۱۱-۱۳۱۲-۱۳۳۱ -۱۲۲۱-۱۲۴۵-۱۲۴۱-۱۲۴۶-۱۲۵۵-۱۲۵۴ ۱۱۷۲-۱۱۵۸	۱۷- استفاده از روش‌های فعال تدریس و ابزارها و روش‌های تربیی-انگیزشی
✓		۳	۱۲۲۲-۱۴۳۶-۱۴۸۱	۱۸- استفاده از فناوری اطلاعات در تعمیق آموزه‌های دینی
	✓	۱۶	-۱۲۸۱-۱۳۲۷-۱۴۱۱-۱۴۳۵-۱۴۷۱-۱۴۹۱ -۱۲۲۹-۱۲۲۸-۱۲۲۶-۱۲۲۳-۱۲۷۲ ۱۲۰۸-۱۲۰۷-۱۱۹۱-۱۱۶۰-۱۱۰۳	۱۹- تربیت معلماتی متدین، صرف نظر از شاخه‌های تخصصی آنان به صورت پیوسته و دگرگونی نظام گرینش معلمات
✓		۵	۱۳۰۶-۱۳۰۵-۱۳۰۲-۱۳۱۴-۱۴۲۲	۲۰- های یادگیری تدابومی آموزش مهارت
✓		۵	۱۳۹۰-۱۱۵۵-۱۱۵۲-۱۳۲۶-۱۳۳۲	۲۱- استفاده از هنر دینی در آموزش و تثبیت آموزه‌ها
	✓	۹	-۱۲۰۴-۱۳۲۳-۱۱۱۳-۱۱۹۳-۱۲۲۵-۱۱۰۱ ۱۲۰۹	۲۲- تبیین فرایند دین‌یابی در بستر تجربهٔ درونی و زمینه‌سازی برای تبلور ارزشها در خویشتن خویش
✓		۳	۱۴۳۱-۱۴۲۳-۱۴۲۵	۲۳- بازنگری و جذاب نمودن محتوا و کاهش حجم محتوا در های درسی تربیت دینی کتاب
	✓	۷	۱۴۹۵-۱۴۹۴-۱۴۶۵-۱۴۶۱-۱۱۵۱-۱۱۴۱- ۱۱۱۴	۲۴- برنامه‌ریزی برای استفاده از پتانسیلهای آموزش غیررسمی
✓		۱	۱۳۲۴	۲۵- سیما دادن به جشن تکلیف

اکرمی، کاظم. ۱۳۸۴. نقد و بررسی اجمالی کمبودهای کتاب‌های درسی از منظر نیازها و ضرورتهای برنامه ریزی درسی و ایران. از سری مقالات همایش قلمرو برنامه ریزی در ایران ارزیابی وضع موجود و ترسیم چشم انداز مطلوب. انتشارات سمت

[۲] [امام جمعه، محمد رضا. ۱۳۸۰. ارزیابی راهنمای برنامه درسی دینی دوره ابتدایی. تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی - ۲۷۷. ۲۴۳]

[۳] [اصاری، طاهره. ۱۳۸۰). راهکارهای اساسی و روش‌های کارآمدی در برنامه‌های پژوهش برای نیل به تربیت مناسب دانش آموزان. خلاصه مقالات همایش آسیب شناسی تربیت دینی در آموزش و پژوهش.

[۴] [باهرن، ناصر. (۱۳۷۱). آموزش معارف اسلامی برایه رشد و تکامل درک دینی پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق(ع)، دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد.

[۵] [اتضدیقی، محمد علی. تصدیقی، فروغ. ۱۳۸۸. آسیب شناسی تربیت دینی در نظام آموزشی ایران. مجموعه مقالات همایش تربیت دینی در جامعه معاصر. جمعی از نویسندهان. انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (قدس سره الشریف). ص ۶۴۸-۶۸۷]

[۶] [اقوی نسب، نجمه. میر شاه جعفری، ابراهیم. بجفی، محمد. ۱۳۸۸. ضرورت نوآوری در روش‌های تربیت دینی از منظر مبانی علمی دینی و فلسفی. دو فصلنامه‌ی علمی پژوهشی تربیت اسلامی ، س ۴، ش ۹، ص ۴۷-۵۶]

[۷] [اقوی نسب، نجمه. میر شاه جعفری، ابراهیم. بجفی، محمد. ۱۳۸۸. ضرورت نوآوری در روش‌های تربیت دینی از منظر مبانی علمی دینی و فلسفی. دو فصلنامه‌ی علمی پژوهشی تربیت اسلامی ، س ۴، ش ۹، ص ۴۵-۵۶]

[۸] [احاجی آقالو، عباس. ۱۳۸۰. تربیت دینی، ماهیت متفاوت اهداف و روش‌های آموزش و ارزشیابی آن . خلاصه مقاله‌های همایش آسیب شناسی تربیت دینی

[۹] [احاجی علیرضایی، افسانه. ۱۳۸۰. نقدی بر روش‌های تربیت دینی، دین دهنی یا دین یابی. خلاصه مقاله‌های همایش آسیب شناسی تربیت دینی

[۱۰] [احاجی ده آبادی، محمد علی. ۱۳۸۰. آسیب شناسی روش اسوه پردازی در تربیت دینی. تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی . ۱۴۳-۱۳۳]

[۱۱] [حجبی، نجفقلی. ۱۳۸۳). آسیب شناسی تربیت دینی گفتگویی با استادان حوزه و دانشگاه، جلد دوم. اسدالله مرادی. انتشارات مدرسه حسینی، افضل السادات.

[۱۲] [احسنی، راهبردهای اساسی و روش‌های کارآمد در برنامه‌های آموزش و پژوهش برای نیل به تربیت دینی انتشارات دانش آموزان. خلاصه مقاله‌های همایش آسیب شناسی تربیت دینی ، ص ۵۲]

[۱۳] [خنیفر، حسین. ۱۳۸۰. درآمدی بر اصول پیشگیری از آسیب مندی تربیت دینی. تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی. ۱۸۷-۲۰۹.]

[۱۴] [اداوی، محمد. ۱۳۸۴. نقش معلم در تربیت دینی. انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه اراهنمایی ، احمد.

[۱۵] [تربیت دینی، اصلاحات، مشکلات و آسیب‌ها. مجله تربیت اسلامی. ۱۳۸۱. ۲۲۷-۲۵۴]

[۱۶] [رؤوف، علی. ۱۳۷۱. تربیت معلم و کاروزی. انتشارات فاطمی]

[۱۷] [سعیدی رضوانی، محمود. افحتمی روحانی، محسن. ۱۳۸۸. دیدگاه کارشناسان قرآن و اقامه‌ی نماز معاونت پژوهشی استانها در باره‌ی فعالیت‌های مرتبط با تربیت دینی و اخلاق. مجموعه مقالات همایش تربیت دینی در جامعه معاصر. انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). ص ۳۱۲-۳۳۱]

براساس نتایج جدول فوق، راهکارهای ۱۴،۰،۱ از راهکارهای مهم می‌باشند، اکرمی (۱۳۸۴) یکی از خلاصه‌های مهم برنامه‌ی درسی ایران را نداشتند فلسفه‌ی ویژه‌ای که برخاسته از فرهنگ اسلامی- راهکارها نیازمند تدوین فلسفه تربیتی اسلام و بازنگری در برنامه- های درسی می‌باشد. در زمینه‌ی راهکار ۲۲، یادگیری به عنوان نتیجه‌ی تجربه اتفاق می‌افتد و از آنجا که همه‌ی فرامین دینی برای عمل به آن است، در برنامه‌های درسی تربیت دینی نیز باید به این مورد توجه کرد. راهکارهای ۱۰ و ۱۵،۲۴ به این همیت توجه به این راهکارها در برنامه‌های درسی تربیت دینی مشخص می‌شود. راهکار ۱۹، اهمیت ویژه‌ای دارد و لزوم توجه و همت بیش از پیش و هماهنگ همه‌ی دست اندکاران تربیتی را طلب می‌نماید. از بین راهکارهای رویکرد تحول روشی مواردی همچون، ۱۱،۰،۲ و ۲۱،۰،۱۸،۱۷،۱۲،۱۱،۰،۱ و ۲۱،۰،۲، بیشتر ناظر بر اصلاح روش تدریس در برنامه‌های درسی تربیت دینی می‌باشد و عملی نمودن این راهکارها ممکن و زمان کمتری می‌برد. راهکارهایی همچون: ۱۳،۰،۲۳ و ۱۳،۰،۷، که عملی نمودن مستلزم توجه مؤلفان کتاب‌های درسی تربیت دینی به این موارد می‌باشد. راهکار های ۱۶،۰،۱۶ و ۲۵،۰،۹ از اهمیت خاصی برخوردار است. عملی نمودن این راهکارها، لزوم توجه نظام آموزش و پرورش به این موارد را می‌طلبد. راهکار ۳، می‌تواند یاری رسان به هر دو رویکرد تحول واقع شود.

٤-بحث و نتیجه‌گیری

بعضی از راهکارهای رویکرد تحول بنیادی شامل:
۱۹۰۱ فراوانی بیشتر داشتند (جدول ۲)، در بین این راهکارها
۱۹۵۵ فراوانی بیشتری داشت، در این زمینه رُوف (۱۳۷۱)
تربیت معلم را روند آماده سازی انسان در حرکت زمان دانست و
بیان نمود این روند هرگز کامل نمی شود (ص ۷۴؛ صافی ۱۳۷۶)
به نقل از، ظان پیازه اشاره کرده که زیباترین طرح اصلاح آموزش و
پیروزش در صورتی که معلم به تعداد کافی و با کیفیت مطلوب
نیاشد، با شکست روبرو خواهد شد (ص ۱۷؛ داودی ۱۳۸۴)
شخصیت معلم را بیش از کتابهای دینی و آموزش شفاهی مؤثر
دانست (ص ۲۰؛ میلر، روح پیروزش یافته) ای معلم را لازم برای
پیروزش روح کودک می داند (ترجمه قورچیان ۱۳۸۰، ص ۱۸۷).
همه این موارد مؤید اهمیت این راهکار می باشد. در بین
راهکارهای رویکرد تحول روشی راهکارهای ۱۳ و ۱۷ فراوانی بیشتری
داشتند (جدول ۲). که نشان از اهمیت ویژه ای این دو راهکار می
باشد، در زمینه راهکار ۱۳، باهر (۱۳۷۱) در پایان نامه ای خود
اهمیت توجه به ویژگی های رشد و تکامل دانش آموزان در برنامه
های تربیت دینی را مورد تاکید قرار داد. راهکار ۱۷ بین همه ای
راهکارهای این رویکرد فراوانی بیشتری داشت، در این زمینه،
غلامی (۱۳۸۶) افزایش اثربخشی استفاده از روش های تدریس فعال
در تربیت دینی را نسبت به روش های معمول بیان نمود. توجه به
این موارد، در اهداف تربیت دینی می تواند راهگشای تحقق بحث
تحول بنیادین در نظام آموزش و پیروزش باشد.

- [۱۸] [۳۲] اسعیدی رضوانی ، محمود . بیهقی ، تقی . (۱۳۸۰) . تاملی در باب تناسب نظام آموزش و پرورش رسمی با تربیت دینی . تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی . ۱۳۳-۱۰۵ .
- [۱۹] [۳۳] استگری ، محمد رضا . ۱۳۸۰ . آسیب شناسی روشهای قلمرو تربیت دینی . خلاصه مقاله‌های همایش آسیب شناسی تربیت دینی
- [۲۰] [۳۴] اشحاته ، حسن . ۱۳۸۰ . نگاهی به برخی از مهم‌ترین معضلات تربیت دینی و طرح راهکارهایی بر حل آنها . ترجمه مهدی اسدی . تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی . ۲۷۷-۳۰۷ .
- [۲۱] [۳۵] [۳۶] شعبانی ، زهرا . ۱۳۸۸ . بررسی ارزشیابی برنامه درسی قرآن پایه چهارم ابتدایی . دو فصلنامه علمی-پژوهشی تربیت اسلامی ، س ۴ ش ۸ ، ص ۱۰۵-۱۴۰ .
- [۲۲] [۳۷] [۳۸] شعبانی، زهرا. ۱۳۸۴. بررسی تطبیقی برنامه‌های درسی دینی و اخلاقی دوره ابتدایی در ایران و چند کشور جهان . فصلنامه تعلیم و تربیت شماره ۸۳ ، ۱۱۹-۱۶۴ .
- [۲۳] [۳۹] [۴۰] [۴۱] [۴۲] [۴۳] [۴۴] [۴۵] [۴۶] [۴۷] [۴۸] [۴۹] [۵۰] [۵۱] [۵۲] [۵۳] [۵۴] [۵۵] [۵۶] [۵۷] [۵۸] [۵۹] [۶۰] [۶۱] [۶۲] [۶۳] [۶۴] [۶۵] [۶۶] [۶۷] [۶۸] [۶۹] [۷۰] [۷۱] [۷۲] [۷۳] [۷۴] [۷۵] [۷۶] [۷۷] [۷۸] [۷۹] [۸۰] [۸۱] [۸۲] [۸۳] [۸۴] [۸۵] [۸۶] [۸۷] [۸۸] [۸۹] [۹۰] [۹۱] [۹۲] [۹۳] [۹۴] [۹۵] [۹۶] [۹۷] [۹۸] [۹۹] [۱۰۰] [۱۰۱] [۱۰۲] [۱۰۳] [۱۰۴] [۱۰۵] [۱۰۶] [۱۰۷] [۱۰۸] [۱۰۹] [۱۱۰] [۱۱۱] [۱۱۲] [۱۱۳] [۱۱۴] [۱۱۵] [۱۱۶] [۱۱۷] [۱۱۸] [۱۱۹] [۱۲۰] [۱۲۱] [۱۲۲] [۱۲۳] [۱۲۴] [۱۲۵] [۱۲۶] [۱۲۷] [۱۲۸] [۱۲۹] [۱۳۰] [۱۳۱] [۱۳۲] [۱۳۳] [۱۳۴] [۱۳۵] [۱۳۶] [۱۳۷] [۱۳۸] [۱۳۹] [۱۴۰] [۱۴۱] [۱۴۲] [۱۴۳] [۱۴۴] [۱۴۵] [۱۴۶] [۱۴۷] [۱۴۸] [۱۴۹] [۱۵۰] [۱۵۱] [۱۵۲] [۱۵۳] [۱۵۴] [۱۵۵] [۱۵۶] [۱۵۷] [۱۵۸] [۱۵۹] [۱۶۰] [۱۶۱] [۱۶۲] [۱۶۳] [۱۶۴] [۱۶۵] [۱۶۶] [۱۶۷] [۱۶۸] [۱۶۹] [۱۷۰] [۱۷۱] [۱۷۲] [۱۷۳] [۱۷۴] [۱۷۵] [۱۷۶] [۱۷۷] [۱۷۸] [۱۷۹] [۱۸۰] [۱۸۱] [۱۸۲] [۱۸۳] [۱۸۴] [۱۸۵] [۱۸۶] [۱۸۷] [۱۸۸] [۱۸۹] [۱۹۰] [۱۹۱] [۱۹۲] [۱۹۳] [۱۹۴] [۱۹۵] [۱۹۶] [۱۹۷] [۱۹۸] [۱۹۹] [۲۰۰] [۲۰۱] [۲۰۲] [۲۰۳] [۲۰۴] [۲۰۵] [۲۰۶] [۲۰۷] [۲۰۸] [۲۰۹] [۲۱۰] [۲۱۱] [۲۱۲] [۲۱۳] [۲۱۴] [۲۱۵] [۲۱۶] [۲۱۷] [۲۱۸] [۲۱۹] [۲۲۰] [۲۲۱] [۲۲۲] [۲۲۳] [۲۲۴] [۲۲۵] [۲۲۶] [۲۲۷] [۲۲۸] [۲۲۹] [۲۳۰] [۲۳۱] [۲۳۲] [۲۳۳] [۲۳۴] [۲۳۵] [۲۳۶] [۲۳۷] [۲۳۸] [۲۳۹] [۲۴۰] [۲۴۱] [۲۴۲] [۲۴۳] [۲۴۴] [۲۴۵] [۲۴۶] [۲۴۷] [۲۴۸] [۲۴۹] [۲۵۰] [۲۵۱] [۲۵۲] [۲۵۳] [۲۵۴] [۲۵۵] [۲۵۶] [۲۵۷] [۲۵۸] [۲۵۹] [۲۶۰] [۲۶۱] [۲۶۲] [۲۶۳] [۲۶۴] [۲۶۵] [۲۶۶] [۲۶۷] [۲۶۸] [۲۶۹] [۲۷۰] [۲۷۱] [۲۷۲] [۲۷۳] [۲۷۴] [۲۷۵] [۲۷۶] [۲۷۷] [۲۷۸] [۲۷۹] [۲۸۰] [۲۸۱] [۲۸۲] [۲۸۳] [۲۸۴] [۲۸۵] [۲۸۶] [۲۸۷] [۲۸۸] [۲۸۹] [۲۹۰] [۲۹۱] [۲۹۲] [۲۹۳] [۲۹۴] [۲۹۵] [۲۹۶] [۲۹۷] [۲۹۸] [۲۹۹] [۳۰۰] [۳۰۱] [۳۰۲] [۳۰۳] [۳۰۴] [۳۰۵] [۳۰۶] [۳۰۷] [۳۰۸] [۳۰۹] [۳۱۰] [۳۱۱] [۳۱۲] [۳۱۳] [۳۱۴] [۳۱۵] [۳۱۶] [۳۱۷] [۳۱۸] [۳۱۹] [۳۲۰] [۳۲۱] [۳۲۲] [۳۲۳] [۳۲۴] [۳۲۵] [۳۲۶] [۳۲۷] [۳۲۸] [۳۲۹] [۳۳۰] [۳۳۱] [۳۳۲] [۳۳۳] [۳۳۴] [۳۳۵] [۳۳۶] [۳۳۷] [۳۳۸] [۳۳۹] [۳۳۱۰] [۳۳۱۱] [۳۳۱۲] [۳۳۱۳] [۳۳۱۴] [۳۳۱۵] [۳۳۱۶] [۳۳۱۷] [۳۳۱۸] [۳۳۱۹] [۳۳۲۰] [۳۳۲۱] [۳۳۲۲] [۳۳۲۳] [۳۳۲۴] [۳۳۲۵] [۳۳۲۶] [۳۳۲۷] [۳۳۲۸] [۳۳۲۹] [۳۳۳۰] [۳۳۳۱] [۳۳۳۲] [۳۳۳۳] [۳۳۳۴] [۳۳۳۵] [۳۳۳۶] [۳۳۳۷] [۳۳۳۸] [۳۳۳۹] [۳۳۳۱۰] [۳۳۳۱۱] [۳۳۳۱۲] [۳۳۳۱۳] [۳۳۳۱۴] [۳۳۳۱۵] [۳۳۳۱۶] [۳۳۳۱۷] [۳۳۳۱۸] [۳۳۳۱۹] [۳۳۳۲۰] [۳۳۳۲۱] [۳۳۳۲۲] [۳۳۳۲۳] [۳۳۳۲۴] [۳۳۳۲۵] [۳۳۳۲۶] [۳۳۳۲۷] [۳۳۳۲۸] [۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۱۹] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۰] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۱] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۲] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۳] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۴] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۵] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۶] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۷] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۸] [۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۳۲۹] [